

Estland vill öka utbytet med Sverige**Kulturrester ska räddas**

Av OSMO VATANEN

I Estland har man nu organiserat sig för att rädda resterna av estlandssvensk kultur och den speciella svenska dialekten. Samtidigt vill esterna återskapa det livliga kulturella utbytet med Sverige som fanns före andra världskriget.

Esterna vill t ex ha ett svenskt kulturcentrum i Tallinn och vill grunda ett eget i Stockholm, och har redan kommit överens med Uppsala universitet om kulturellt och vetenskapligt utbyte.

Eldsjälen bakom de estlandssvenska projekten är datakonsulten Ain Sarv från Tallinn.

— Jag har varit med i folkmu-sikgillet Leegajus i 18 år. När vår chef Igor Tönurist gav ut ett häfte med låtar från bl a Nuckö (gammal svenskö på estniska västkusten) blev jag nyfiken och började stava mig igenom texterna med ordbok. Det ledde till att jag fortsatte att plugga svenska och satte samman en hel repertoar svensklåtar åt ensemblen. Vi var i Sverige hösten 1984, berättar Sarv, vars svenska ännu är lite haltande.

Den oförtröttlige Sarv har inte nöjt sig inte med detta. I februari i år fick han till stånd Samfundet för estlandssvensk kultur i Tallinn. Trehundra personer infann sig till det konstituerande mötet och tvåhundra skrev in sig direkt.

Arkivdrömmar

I somras ordnade Eesti Rootlaste Kultuuri Selts Nucködagarna med utställningar, landsvägs-maraton och bomblyftning (ett järnklot på 32 kilo). Framgången gav näring åt ytterligare drömmar att skapa ett estnisk-svenskt centrum med ett litet museum och ett arkiv för att rädda vad som räddas kan, bl a församlingsböcker. Många dokument kommer inte att hålla länge till på grund av dålig papperskvalitet och vanvård. Sarv skulle vilja skaffa sig en dator och en scanner för att göra arkiven tillgängliga för forskare:

— Det här handlar ju också om att rädda svensk kultur. Men vi skulle behöva hjälp för att skaffa in datorn. Vi vill ha detta som en pilotanläggning, som skulle kunna öppna marknader i Estland så småningom för leverantören.

Samfundet vill bända den dialekt som ännu talas av några

Foto: LOTTE FERNVALL

Den estländske datakonsulten Ain Sarv är eldsjälen bakom de estlandssvenska kulturprojekten där man bland annat vill rädda resterna av den svenska dialekten och där man vill öka det kulturella utbytet mellan länderna.

få estlandssvenskar. Det finns inte kvar många.

— Det bodde omkring 8 000 svenskar i Estland, men över 7 000 flydde till Sverige. Omkring 1 000 till 1 300 blev kvar i Estland. En del hade ju deporterats, andra var mobiliserade. Av första generationen från kriget kan ett

femtital finnas kvar, anser Sarv.

Men Sarv skulle också vilja starta fler kurser i svenska, införa det som frivilligt ämne åtminstone i en del skolor, och ge ungdomar möjligheten att specialisera sig på svenska på något universitet i Estland. Nu går det bara i Leningrad.

— Svenska studenter kan få komma till Estland och undervisa i svenska och plugga estniska, säger Sarv. Samfundet vill också rädda gamla sedvänjor och hantverkstraditioner i svenskbygderna och har till och med startat samarbete med en sommarstugefirma. Vattnen utanför kusten och kring Dagö och Ösel är rena, det finns stugor, som skulle kunna hyras ut...

Broar västerut

Den välkände författaren och filmkaparen Lennart Meri, bekant i Sverige för sina filmer "Vintergatans vindar" och "Vattenfågels folk", driver ett annat kulturprojekt, som riktar sig direkt till grannländerna. De estniska kulturarbetarnas förbundsråd har skapat Eesti Insti-

tut — Estniska institutet — som får till uppgift att bryta kulturisoleringsen, bygga broar väster ut och inte minst erbjuda väst det bästa Estland har inom kultur och vetenskap. Den första provisoriska stadgan antogs i början av oktober.

Meri ingår i en delegation från Estlands statliga kulturkommitté, som har besökt Sverige under ledning av sin förste vice ordförande Jaak Allik. Delegationen har haft samtal med kulturminister Bengt Göransson, UD, Svenska institutet, statens kulturråd, Rikskonserter, Riksställningar, riksantikvarieämbetet, riksarkivet och Historiska museet. Estniska institutet är en av huvudpunkterna under besöket. I dess styrelse vill esterna att det ska sitta utländska organisationer, föreningar och fonder som är intresserade av landet.

Uppgifterna för institutet blir många:

— Vi vill inte minst satsa på ungdomen, bland annat skicka studenter utomlands. Institutet ska kartlägga inom vilka områden behoven är störst och var vi kan skaffa stipendier och stöd åt våra unga, säger Meri.

Studentbesök

I gengäld är esterna beredda att ta emot studenter som vill ägna sig åt t ex estniska, finsk-ugriska filologi, etnologi, kemisk fysik, medicin eller bioteknik.

— Vi skulle också gärna vilja se att finnarna och svenskarna grundar filialer till Leningradkonsulaten i Tallinn, säger Meri.

— Till dem skulle man kunna knyta finska och svenska kulturcentrum. Vi skulle kunna ha motsvarande centrum i Stockholm och Helsingfors och även låta dem fungera som knutpunkter för affärsmän, vetenskapsmän och andra specialister, utan att för den skull vilja ersätta sovjetiska organ.

Meri beskriver det svenska och exilestniska mottagandet av förslagen som "försiktigt men uppskattande". Det står klart att man först vill se om esterna verkligen får den frihet de är ute efter — och att den inre fronten inte splittras och spelas bort av konservativa krafter i Moskva och Tallinn.

Mer samarbete

— Vi smider medan järnet är varmt, säger också historikern Jaan Piirimäe och Tartu universitets prorektor Ants Kallikorn. De och ytterligare en fakultetsledamot reser i Finland och Sverige för att vidga samarbetet mellan Tartuuniversitetet och svenska och finska motsvarigheter. Redan förra året slöts ett avtal med Åbo, men de nya avtalen mellan Kuopio och Uppsala är betydligt bredare.

De omfattar även utbyte av lärare, doktorander och studenter.

— Vi hoppas kunna ta emot studenter härifrån redan nästan år, säger Ants Kallikorn. □